

# E L V E K É S M Ű V E K

**Hekler Antal : Az újkor művészete.**  
A *Magyar Könyvbarátok kiadása.*  
Élvezetes és megbízható könyv. Szerzője az ábrázoló tehetséggel megáldott művészeti írók közül való. Mondhatnám egyik befejezője annak az iránynak, mely annak idején Burckhardttal és újabban Wölfflinnel aratta döntő győzelmeit. Hekler különben e téren az újakhoz tartozik, amennyiben határozottan, bevallottan esküszik fel a szellemtudományokra.

Munkájában a feldolgozás mi-kéntje szempontjából két rész különböztethető meg. Az egyik az, melyben a barokkról szól és amely a tárgyban való tökéletes elmélyedés eredménye. Határozottan értékelni kell a szerzőnél, hogy egyéni benyomásait nyomatékosan juttatja kifejezésre. A művészet érzés dolga. Az érzést pedig az egyéniség kormányozza. A könyv második részén, a régi szóhasználattal legújabbnak nevezett kor jellemzésén érzik a közelmulttal szemben érthető elfogultság.

Szerény véleményem szerint a francia impresszionistákban nemcsak a tudományosan alapozott pozitívista XIX. század fiait kell látnunk, hanem azokat a franciákat is, kiknek kolorizmusa Watteau, Boucher és Fragonard nélkül, mint előzmények nélkül elképzelhetetlen. Mint ahogy Cézanne kompozíciói is csak olyan országban képzelhetők el, melynek festőművészetében Poussin volt valamikor az egyik vezető egyéniség.

Hekler könyvének nagy előnye, hogy az adatokat fölényes tudással, helyesen összeválogatva és jelen-

tőségük szerint kiemelve közli. Megírja azt is, hogy Constable megjelenése Párisban valósággal lázba hozta a francia művészeket. Ezzel szemben túlzást látok abban az állításban, hogy a szigetvilág művészete az egyetemes fejlődés szempontjából is új és jelentős problémát csak erkölcsi vonatkozásban hozott. Turner a ködök felfedezésével nagyon messzemenő befolyást gyakorolt. A praerafaelisták festői értéküket jóval felülmuló nevelőhatást értek el világszerte. Az angol kertről viszont kimutatható, hogy a kínai kert adta hozzá a mintát.

A távol Keletről nem tagadható, hogy igen jelentős szerepet játszott, részben a barokk építészet (kertek, pavillonok), részben a rokokó díszítőművészet (chinoiseriek, porcellán stb.) kifejlesztésében. Az új keletázsiai (japáni) hatás nélkül nem érte volna el az impresszionizmus tagadhatatlanul nagy eredményeit. A legközelebbi mult kozmikus törekvései sem következtek volna be egy harmadik távolkeleti eszmeáramlat nélkül.

Legkevésbé sem mond ellent ennek az, hogy a különböző izmusok hívei kozmikus törekvéseik közben nem hivatkoznak a Keletre. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a mai szellemi életben fontos tényezővé lett a theozófia. Ez egyengette az utat a szellemtudományi irányzat felé is. Ez lett jórészt az izmusok bölcseleti alapja is. A modern theozófia viszont a Kelet nagy vallásainak tanulmányozásán épült. Az új tárgyla-gosság a nyugati ember visszatérését jelenti az individualizmushoz, amint erősen individuális jellegű volt a

barokkművészet is. Sohase használ-nám vele kapcsolatban a «kozmosz» jelzőt.

Szabadjon itt még egyet megjegyez-nem. Manetban lelki sivárságot látni semmiképpen sem lehet. Igaz, hogy ő több lelket visz sokszor a napfénybe, a növényzet zöld reflexeibe és a gyümölcscsendéletek leírhatatlanul könnyed és hamvas tónusaiba. Fel-ismerhető azonban a lélek az ő ké-pein, nemcsak azon, ami az emberen kívül van, hanem az emberábrázolás-ban is. («Le bon bock»!) Léleknek merem nevezni azt is, ahogy nála pl. egy finom női kéz úgy fog meg vala-mit, hogy tapintása fokát is ponto-san megérezzük. («La dame au ce-rises».)

De ismétlem: Hekler könyve nagy érték. Művészettel van megírva. Különösen szép része az, melyben a hatalom és bőség művészetéről, a barokkról beszél, ami természetének, úgy látszik, különösen megfelel. Min-den szavából kitűnik a tárgyban való elmerülés, az átérzés ereje és ben-sősége. Többet is mondhatok. Dícsé-retére válik az a tárgyilagosság is, mellyel a tegnapi izmusokról beszél. Munkája komoly, lelkiismeretes, szor-galmas, energikus és amellett — amit igen fontosnak tartok — megbízható felvilágosítást ad arról, ami fontos tudnivaló.

*Felvinczi Takács Zoltán.*

**Hankiss János: Irodalomszemlé-let.** Új Írók. 9. Hely n. 1934. Nagy Károly és Társai kiadása, 80 l.

Szerző a *Napkelet*-ben és a *Debre-ceni Szemlé*-ben megjelent hat tanul-mányát adta ki ebben a kis füzetben. A debreceni egyetem fiatal francia professzora azok közé a tudósok közé tartozik, akik a szakjukban való elmé-lyedés mellett élénk kapcsolatban maradnak az élettel, akik nemcsak tudósok, hanem mozgékony kezde-ményezők és agitátorok is. Hankiss

külföldön tartott előadásaival már eddig is nagy érdemeket szerzett a magyar irodalom ismertetése, pro-blémakutatásával pedig irodalom-tudományunk fejlesztése terén.

Ezekkel a tanulmányaival — mint maga mondja — «hozzá akar szok-tatni az irodalom természetének gaz-dagabb és többoldalú fogalmazásá-hoz». Mint az irodalom híu szerelmese, védi annak méltóságát, bizonyítja fontosságát, nélkülözhetetlenségét, sokszor életirányító voltát, hiszen «az irodalom annyi szállal szövődik át az emberen, hogy lehetetlen megkülön-böztetni magától». (*Az irodalom és az irodalomkutatás méltósága.*) A művé-szet és irodalom határait kutatva be-bizonyítja, hogy a művészet mennyit köszön az irodalomnak (*Irodalmiság a művészetben*). A valószínűség kérdé-sét illetőleg arra az eredményre jut, hogy «a való életéről alkotott fogal-mainak jelentékeny része olvasmányi emlék» s ezen az új alapon elemzi to-vább a bonyolult problémát (*A rea-lizmus bírálata*). Emberismeretünk-nek is csak kis része ered a magunk tapasztalataiból, a főforrás itt is az irodalom, a nagy emberábrázoló írók lélektani kincse, melyet munkáikban ránk hagytak (*Emberismeret és iro-dalom*). A *jellemrajz problémáiból* a leg-gazdagabb tanulmánya. Szűk kere-tében szól a jellemzés technikájáról, az emberismerettel s az életben tap-pasztalt jellemekkel való kapcsolatá-ról, a nagy írók jellemző erejéről, a jellemrajzok megítéléséről, a jellem-zés fölösleges túltengéséről, a pszicho-analizisről s az egyes irodalmi kor-szakok jellemző stílusáról. A *lírai költő fölfedező úton* c. fejtegetése arra a gondolatra van alapítva, hogy «a modern líra fejlődésének mintegy száz év óta legfőbb, jóformán egyedül égő csillaga: a lélektani fölfedezésre való törekvés».

Mindezzel csak jelezhettem Han-kiss témáit, de nem adhattam fogal-